

Användning av flaskhalsintäkter 2024

Energimarknadsinspektionen (Ei) är en myndighet med uppdrag att arbeta för väl fungerande energimarknader.

Det övergripande syftet med vårt arbete är att Sverige ska ha väl fungerande distribution och handel av el, naturgas, fjärrvärme och fjärrkyla. Vi ska också ta tillvara kundernas intressen och stärka deras ställning på marknaderna.

Konkret innebär det att vi har tillsyn över att företagen följer regelverken. Vi har också ansvar för att utveckla spelreglerna och informera kunderna om vad som gäller. Vi reglerar villkoren för de monopolföretag som driver elnät och naturgasnät och har tillsyn över företagen på de konkurrensutsatta energimarknaderna.

Energimarknaderna behöver spelregler – vi ser till att de följs

Förord

Energimarknadsinspektionen (Ei) ska enligt artikel 19.5 elmarknadsförordningen¹ årligen publicera en rapport om hur systemansvariga för överföringssystem (TSO) har använt intäkter från överbelastning (så kallade flaskhalsintäkter) under föregående kalenderår.²

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el (elmarknadsförordningen).

² I denna rapport framgår hur Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) och Baltic Cable har hanterat sina flaskhalsintäkter 2024. Baltic Cable är ingen certifierad TSO i Sverige, men jämförs i detta sammanhang med en TSO.

Innehåll

1	Inrapporterade flaskhalsintäkter under 2024	5
1.1	Prioriterade mål och användning av flaskhalsintäkter.....	6
1.2	Svenska Kraftnät	7
1.3	Baltic Cable	9
1.4	Ei:s bedömning.....	9

1 Inrapporterade flaskhalsintäkter under 2024

Flaskhalsintäkter uppstår på grund av prisskillnader mellan Sveriges fyra elområden samt mellan Sverige och angränsande länder med vilka Sveriges elnät är sammanlänkat med. Denna situation beror bland annat på begränsad överföringskapacitet inom Sverige och till angränsande länder samt minskad elproduktion i södra Sverige. De samlade flaskhalsintäkterna under 2024 uppgick till 21,4 miljarder kronor, varav Svenska kraftnät stod för 19,9 miljarder kronor och Baltic Cable för 1,5 miljarder kronor.

Ur ett historiskt perspektiv är flaskhalsintäkterna höga. Intäkterna är på ungefär samma nivå som 2023, men betydligt lägre än 2022 då de uppgick till knappt 73 miljarder kronor. Den stora skillnaden i flaskhalsintäkter 2024 jämfört mot 2022 förklaras främst av mindre prisskillnader mellan de fyra svenska elområdena.

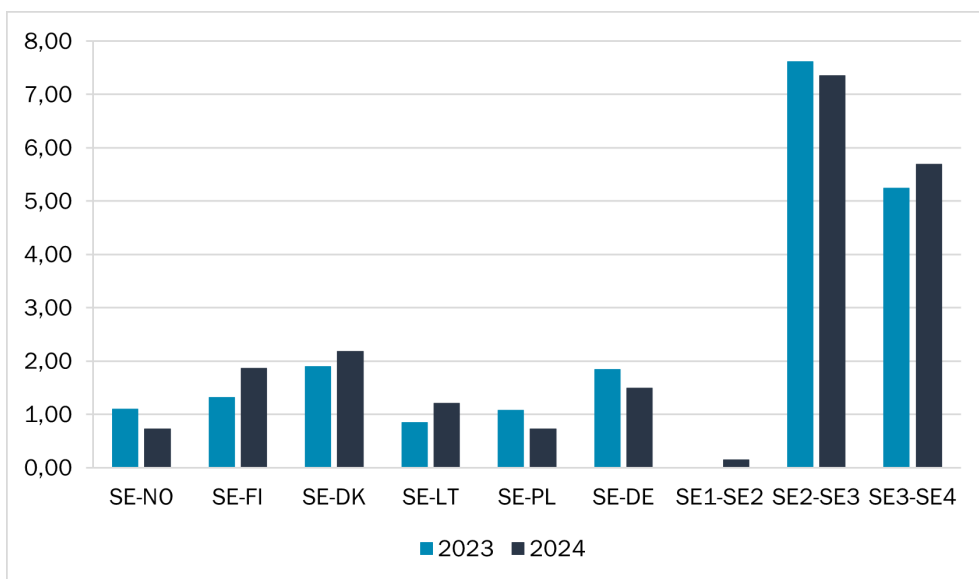
I tabellen nedan framgår vilka TSO:er som är berörda av hanteringen av överbelastning vid de enskilda gränserna.

Tabell 1. TSO:er som är berörda av hantering av flaskhalsintäkter och totala intäkter per gräns

Gräns	TSO på svensk sida	TSO på angränsande sida	Flaskhalsintäkter 2024 per gräns (mdr)
SE-NO	Svenska kraftnät	Statnett SF (NO)	0,7
SE-FI	Svenska kraftnät	Fingrid Oyj (FI)	1,9
SE-DK	Svenska kraftnät	Energinet.dk (DK)	2,2
SE-LT	Svenska kraftnät	Litgrid (LT)	1,2
SE-PL	Svenska kraftnät	PSE-O (PL)	0,7
SE-DE	Baltic Cable AB (SE)	Baltic Cable AB	1,5
SE1-SE2-SE3-SE4	Svenska kraftnät	Svenska kraftnät	13,2
Totalt			21,4

Hur intäkterna fördelar sig vid de svenska gränserna (NO, FI, DK, LT, PL, DE) och mellan de fyra svenska interna elområdesgränserna framgår av figur 1.

Figur 1. Inrapporterade flaskhalsintäkter år 2023 och 2024 (mdkr)

Som illustreras i figuren beror merparten av flaskhalsintäkterna på inhemska begränsningar i överföringskapacitet. Jämfört med föregående år har flaskhalsintäkterna mellan SE2 och SE3 minskat, medan de mellan SE3 och SE4 har ökat. Även mellan S1 och S2 har flaskhalsintäkterna ökat, även om nivåerna är relativt låga. Flaskhalsintäkterna från Finland, Danmark och Lettland har ökat medan de har minskat från Norge, Polen och Tyskland jämfört med föregående år. Sammantaget uppgick 2024 insamlade flaskhalsintäkter från inhemska flaskhalsar till 13,2 mdr kr, att jämföra med flaskhalsintäkter från externa flaskhalsar som uppgick till 8,2 mdr kr.

1.1 Prioriterade mål och användning av flaskhalsintäkter

I enlighet med artikel 19.2 i elmarknadsförordningen ska följande mål prioriteras med avseende på tilldelning av inkomster från kapacitet mellan elområden (flaskhalsintäkter).

- a) garantier för att den tilldelade kapaciteten faktiskt är tillgänglig, inbegripet kompensation för garanterad kapacitet,
- b) optimering av användningen av kapacitet mellan elområden för att bibehålla eller öka överföringskapaciteten, i tillämpliga fall genom samordnade korrigerande åtgärder, eller täckning av kostnader för nätinvesteringar i syfte att minska begränsningen i sammanlänknings, eller
- c) kompensation till operatörer av havsbaserade produktionsanläggningar för förnybar el i ett havsbaserat elområde som är direkt kopplat till två eller flera elområden när tillträdet till sammanlänkade marknader har minskats på ett sådant sätt att det leder till att operatören av den havsbaserade produktionsanläggningen

för förnybar el inte kan exportera sin elproduktionskapacitet till marknaden, och i förekommande fall, till en motsvarande prisminskning i det havsbaserade elområdet jämfört med vad som skulle vara fallet utan kapacitetsminskningar.³

Om de prioriterade mål som anges i artikel 19.2 uppfyllts i tillräcklig grad, får intäkterna användas som en inkomst som ska beaktas av tillsynsmyndigheterna när dessa godkänner metoderna för beräkning av nättariffer eller fastställande av nättariffer, eller båda. Övriga intäkter ska placeras på ett separat internkonto tills dess att de kan användas för de ändamål som avses i artikel 19.2.

1.2 Svenska Kraftnät

Svenska kraftnät har rapporterat att de sammanlagt fått in 19,9 miljarder kronor i flaskhalsintäkter under 2024. Det belopp från tidigare år som inte har använts uppgick i början av 2024 till 48,4 miljarder kronor. Svenska kraftnät har under 2024 använt 2,1 miljarder kronor för åtgärder inom ramen för de prioriterade målen och 1,2 miljarder kronor för tariffreduktion. Det innebär att det tillgängliga flaskhalsintäktsbeloppet i slutet av 2024 har ökat till 65,1 miljarder kronor.

I nedanstående tabell redovisas hur Svenska kraftnät har använt flaskhalsintäkter under 2024.

Tabell 2. Svenska Kraftnäts användning av flaskhalsintäkter år 2024

	Belopp (mdr)
Summa flaskhalsintäkter från tidigare år	48,5
Totala flaskhalsintäkter år 2024	19,9
Summa flaskhalsintäkter totalt	68,4
Belopp använt till att uppnå de prioriterade målen art 19.2	2,1
Belopp använt vid tariffkalkylering	1,2
Belopp placerat på separat Internkonto	65,1

Jämfört med den förhandsrapportering som Svenska kraftnät gör inför året har man använt betydligt mindre flaskhalsintäkter än planerat. Detta gäller både användningen kopplat till de prioriterade målen och tariffreduktionen. Svenska kraftnät uppskattade inför året att man skulle använda drygt 9 miljarder kronor, medan den faktiska användningen uppgick till drygt 3 miljarder kronor.

En bidragande orsak till att utgifterna blev lägre än planerat är att elpriserna var lägre under 2024, vilket gjorde att användandet av flaskhalsintäkter för nätförluster blev betydligt lägre. De lägre elpriserna tillsammans med ökad konkurrens ledde också till att lägre kostnader för stödtjänster, något som

³ Art. 19.2 c tillkom vid revideringen av elmarknadsförordningen 2024-07-16.

medförde att även användandet av flaskhalsintäkter för tariffreduktion blev betydligt lägre än vad som angavs i Svenska kraftnäts prognos inför året.

I oktober 2024 införde Svenska kraftnät en flödesbaserad kapacitetstilldelning, vilket medför att det krävs färre aktiveringar av mothandelsresurser då Svenska kraftnät kan tilldela marknaden ökad handelskapacitet. Utgifterna för mothandel och omdirigering blev därför också något lägre än vad Svenska kraftnät hade planerat för. Inga flaskhalsintäkter användes till övriga avhjälpande åtgärder eftersom det utifrån ett driftsäkerhetsperspektiv inte bedömdes nödvändigt med den typen av åtgärder.

Nätinvesteringar

Under 2024 har Svenska kraftnät finansierat 15 projekt med flaskhalsintäkter till en total summa på 0,9 miljarder kronor, något mindre än vad som angavs i prognosen inför för 2024. Svenska kraftnät uppger dock att de avser att öka nätinvesteringarna väsentligt under kommande år. För perioden 2025–2034 planerar Svenska kraftnät investeringar för närmare 85 miljarder som ska finansieras med flaskhalsintäkter.⁴

Trots att stora investeringar planeras framöver kommer det att ta flera år innan de samlade flaskhalsintäkterna påverkas, då investeringarna aktiveras i den ekonomiska redovisningen först när de tas i drift. Ej avslutade investeringsprojekt påverkar därför varken årets samlade intäkter eller de fonderade flaskhalsintäkterna förrän det år som driftsättning sker.

Mothandel och omdirigering

En viktig systemåtgärd som används för att kunna garantera såväl redan tilldelad kapacitet, som för att kunna tilldela mera kapacitet till marknaden är mothandel. Under 2024 använde Svenska kraftnät cirka 0,4 miljarder till mothandel och omdirigering. Det faktiska användandet var lägre än vad Svenska kraftnät hade prognostiserat på förhand. Svenska kraftnät anger att introduktionen av flödesbaserad kapacitetstilldelning medför att en ökad handelskapacitet kan tilldelas marknaden och att färre mothandelsresurser därför har krävts under det gångna året.

I fråga om kostnaden för mothandel har Svenska kraftnät uppgett att man använder tillgängliga resurser på balansmarknaden för mothandel och omdirigering för att uppfylla lagkraven om att säkerhetsställa att minst 70 procent av den fysiska överföringskapaciteten finns tillgänglig för gränsområdena.

⁴ För mer information, se ärende 2024-101861.

Sedan år 2023 har Svenska kraftnät löpande avtal med ett flertal produktions- och förbrukningsanläggningar avseende omdirigeringsändamål. Svenska kraftnät framhåller dock att det råder brist på mothandelsresurser i elområde 4 och relevanta delar av elområde 3, både i fråga om volym och uthållighet. Det är vidare begränsat med andra resurser i dessa områden som Svenska kraftnät kan upphandla, som inte redan är aktiva på spot-eller balansmarknaderna.

Uppfyllnad av de prioriterade målen 2024

Svenska kraftnät anser att de har uppfyllt de prioriterade målen för hantering av flaskhalsintäkter 2024. Svenska kraftnät uppger i sin rapportering till Ei att de använder tillgängliga resurser på balansmarknaden för mothandel och omdirigering för att uppfylla lagkraven om att säkerhetsställa att minst 70 procent av den fysiska överföringskapaciteten finns tillgänglig för gränsområdena. De uppger även att de sedan 2023 har löpande avtal med produktions- och förbrukningsanläggningar avseende omdirigeringsändamål, men att det råder brist på mothandelsresurser i elområde 4 och delar av elområde 3. Svenska kraftnät betonar att de maximerar användningen av befintliga resurser utan möjlighet att tilldela ytterligare kapacitet genom ökade utgifter.

1.3 Baltic Cable

Baltic Cable är en så kallad single interconnector som förbinder elområde 4 och Tyskland. Baltic Cable är ingen certifierad TSO i Sverige, men i detta sammanhang jämförs företaget med en TSO. Enligt bolagets rapportering till Ei uppgick Baltic Cables flaskhalsintäkter för 2024 till cirka 1,5 miljarder kronor. Baltic Cable har lämnat information om att cirka 0,2 miljarder kronor har använts till kostnader i samband med driftsäkerhetsåtgärder och pågående investeringar eller kapitalutgifter för förnyelse, ersättning och förstärkning av befintliga och/eller nya tillgångar. Enligt Baltic Cables rapportering till Ei har intäkterna även använts till övriga kostnader till följd av nätinvesteringar, som till exempel underhålls- och driftkostnader.

Baltic Cable har i sin roll som single interconnector inte några kunder och fastställer därför inte några tariffer. Baltic Cable kan därmed inte använda flaskhalsintäkter för att sänka tariffer.

1.4 Ei:s bedömning

Ei:s uppgift som tillsynsmyndighet är att avgöra om TSO:ernas föreslagna användning av flaskhalsintäkter är förenlig med gällande regelverk. Denna bedömning gör Ei i beslut om den förhandsrapportering som respektive TSO inkommer med inför året. Ei ansvarar också för att bedöma om de prioriterade målen i artikel 19.2 uppfyllts i tillräcklig grad, vilket är ett krav för att

flaskhalsintäkter ska kunna användas vid fastställandet av transmissionsnätтарiffen.

I föreliggande efterhandsrapportering bedömer Ei att det stora överskottet av flaskhalsintäkter medför att tariffsänkningen inte har begränsat Svenska kraftnäts möjligheter uppfylla av de prioriterade målen.

I beslutet om Svenska kraftnäts förhandsrapportering för 2025 underströk Ei att det är önskvärt att en större andel av flaskhalsintäkterna kommer till användning för avsedda ändamål. Flaskhalsintäkter betalas in av svenska och utländska elkunder i syfte att uppfylla de prioriterade målen i elmarknadsförordningen. Mot bakgrund av detta är det otillfredsställande att användningen av flaskhalsintäkter för 2024 understiger förväntad användning och att beloppet på det interna kontot fortsätter att växa.

Svenska kraftnät har förklarat orsakerna till den uppkomna situationen och avser att i kommande förhandsrapportering visa hur de insamlade flaskhalsintäkterna ska användas. Begränsningarna i överföringskapacitet mellan svenska elområden är en utmaning för energiomställningen och Ei avser att fortsätta följa Svenska kraftnäts arbete för att en större del av flaskhalsintäkterna ska användas framöver.

